

arra utal, hogy noha a tájékoztatás továbbra is a reklámok részét képezi, nem minden esetben elhagyhatatlan, és háttérbe szorulhat azon törekvések mellett, hogy a potenciális vevőket minél hatékonyabban szólítsák meg.

Irodalom

- Akopova, Asya 2013. Linguistic manipulation: definition and types. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education* 1/2: 78–82.
- Baidullayeva, Assel Batyrovna 2015. Cognitive mechanisms of linguistic manipulation in advertising slogans. *Mediterranean Journal of Social Sciences* 6/5: 270–275.
- Bárházi Eszter 2008. Manipuláció, valamint manipulációra alkalmas nyelvhasználati eszközök a sajtóreklámokban. *Magyar Nyelvőr* 104/4: 443–463.
- Kuna Ágnes 2015. *A meggyőzés nyelvi mintázatai a 16–17. századi orvosi receptekben. Kognitív nyelvészeti elemzés.* Doktori disszertáció. <http://doktori.btk.elte.hu/lingv/kunaagne/diss.pdf> (Utolsó letöltés: 2018. aug. 12.)
- McQuarrie, Edward F. – Phillips, Barbara J. 2008. *Go figure! New directions in advertising rhetoric.* London: Routledge.

HAVASI ZSUZSANNA

havasizsuzsi4@gmail.com

ELTE BTK,

Magyartanár – magyar mint idegen nyelv tanára

Témavezető: Sárosi Zsófia

A diskurzus, a jegyző és a szerkesztő: Szöveg és társadalmi gyakorlat összefüggései úriszéki perek forráskiadásában

A hatalom kérdése a történetiségben is kiemelkedően fontos tényező a tárgyalótermi diskurzusok vizsgálata során. Központi fogalma emellett a kritikai diskurzuselemzésnek, amelynek módszerei a történeti szociopragmatikai szemlélethez illeszkedve jól alkalmazhatók régebbi korok szövegeinek analízise során is (Maitz 2008, Sárosi 2014, Wood 2007). Ennek megfelelően a történeti irányultságú kutatásokban is releváns megközelítés lehet a szövegek diszkurzív és társadalmi gyakorlattal (Fairclough 1992, 1995) összevetett elemzése.

Kutatásom témája az úriszéki peres iratok 50-es évekbeli kiadásában megjelenő párreprezentációk elemzése a periratok különböző rétegeinek elkülönítésével. Hipotézisem szerint a középmagyar kori jegyzők – a patriarchális világképnek és a nők függő helyzetének, illetve jogi értelemben vett alávetettségének megfelelően – nyelvileg egy egységként jelenítik meg a vádlott szerepű házaspárt (vö. Havasi 2018). Vizsgálódásom a kritikai diskurzuselemzés szemléletmódját alkalmazza; az elemzés azokat a szöveghelyeket azonosítja, ahol a perirat jellegzetességeiben megnyilvánul, hogy a férfiak csoportja hatalommal rendelkező, míg a nőké hatalom nélküli csoport. Az elemzés során úriszéki perek áttekintésével az ide vonatkozó peres jegyzőkönyveket és az ezekhez csatlakozó (50-es évekbeli) szerkesztői regesztákat emeltem ki. A vizsgálat szempontjából 24 peranyag volt releváns (Varga 1958). Az elemzés során megkíséreltem szétválasztani az eredeti tárgyalótermi diskurzusból rekonstruálható részeket a jegyzői tárgymegjelöléstől; a szerkesztői regeszták pedig egy további szintet alkotnak.

A peranyag jegyzője által megkonstruált szövegek esetében megállapítható, hogy a jegyzők szövegeiben a referenciát illető bizonytalanságokat találunk: nem tisztázott, hogy a két vádlott közül kire vonatkoznak a szövegek egyes szám harmadik személyre utaló részei. Az eredeti diskurzusból rekonstruálható elemek szerint a nőket nem illeti meg a beszédjog, azonban ezt a jegyzői szöveg

elfedi, és a párokat a férfi vezette egységként reprezentálják a dokumentumok. A peranyagok 20. században készült szerkesztői regesztái nem reflektálnak ezekre az anomáliákra, és az eredeti megszövegezésben tükröződő társadalmi viszonyokat adják vissza. Így elmondható, hogy a jegyzők koruk társadalmi viszonyait képesek voltak átadni a megalkotott szövegek által egy következő befogadói szint számára, amelyet vizsgálatomban a regeszták modellálnak.

A kutatás rámutat arra, hogy a modern kori szerkesztők szövegei átörökhetik a középmagyar kori jegyzők által megjelenített társadalmi és diszkurzív gyakorlatokat, emellett saját koruk társadalmának viszonyait – az úriszéki perek kiadása esetében deklaráltan a szocialista ideológiát – is tükrözik.

Irodalom

- Fairclough, Norman 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman 1995. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London – New York: Longman.
- Havasi Zsuzsanna 2018. A házaspárok elleni boszorkányperekben kirajzolódó csomópontok. Háttértényezők és nyelvi tüneteik találkozása. In Ballagó Júlia – Havasi Zsuzsanna (szerk.): *Találkozások*. Budapest: ELTE Eötvös József Collegium.
- Maitz Péter 2008. „A szent ügy”. A dualizmus kori névmagyarosítási propaganda nyelvészeti elemzése. *Névtani Értesítő* 30: 7–33.
- Sárosi Zsófia 2014. A társadalmi és a személyes – két 16. századi nemesúr levelezésében. In Fazakas Emese – Juhász Dezső – T. Szabó Csilla – Terbe Erika – Zsemlyei Borbála (szerk.): *Tér, idő, társadalom és kultúra metszéspontjai a magyar nyelvben. A 7. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus két szimpóziumának előadásai*. Budapest–Kolozsvár: ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék – Nemzetközi Magyarisztan-tudományi Társaság. 126–139.
- Varga Endre (szerk.) 1958. *Úriszék. XVI–XVII. századi perszövegek*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Wood, Johanna L. 2007. Text in context. A critical discourse analysis approach to Margaret Paston. In Nevalainen, Terttu – Tanskanen, Sanna-Kaisa (eds): *Letter writing*. Amsterdam: John Benjamins. 47–71.

HUSZÁR ANNA

huszar.anna@nytud.mta.hu

ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola,
Alkalmazott nyelvészeti doktori program

Témavezető: Gósy Mária

A karakterábrázolás időzítési mintázatai

A mesemondás, a karakterek ábrázolása egy speciális területe a beszédnek. A mesét olvasók beszédük változatosságával tartják fenn a hallgatóság figyelmét, az egyes karakterek jellegzetességeit a hangjukkal jelenítik meg. Ebből adódóan a mesemondás prozódiai szerkezete eltér a többi beszéd típusától (pl. a hírolvasásától): általában nagyobb mértékű alaphangmagasság- és intenzitásváltozás, lassabb tempó, hosszabb szünetek és bizonyos szavak nagyobb fokú hangsúlyozása jellemzi (Fackrell et al. 2000, Theune et al. 2006).

A mesén belül az egyes karakterek, illetve bizonyos karaktertípusok megjelenítésének módja is eltérő; a különbségek az alapfrekvenciában (átlagos alapfrekvencia és hangterjedelem), az intenzitásban és a tempóban is megjelenhetnek (Příbil–Příbilova 2008, Doukhan et al. 2011).

Jelen kutatásomban olyan karakterek ábrázolását vizsgálom, melyek eltérő tempóval jellemezhetők a sztereotípiák szerint: az egyik egy tipikusan gyors karakter (egy izgága hörcsög), míg a másik tipikusan lassú (egy lusta lajhár). Kutatásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a beszélők milyen temporális eszközökkel jelenítik meg ezen figurákat. Hipotéziseim szerint az egyes karakterek esetében eltérő lesz 1) az artikulációs tempó, 2) a szünetek hossza és 3) a magánhangzó-időtartamok szórása (ΔV).

Adatközlőim középkorú dráma szakos diákok (nyolc tizenegyedik osztályos lány). Feladatuk egy adott szöveg felolvasása volt először semleges stílusban (kontroll kondíció), majd adott karaktereket eljátszva (a karakterek között szerepelt többek között az izgága hörcsög és a lusta lajhár is). A felvételeket csendesített szobában, fejmikrofonnal rögzítettem az Audacity program segítségével. A hanganyagot a Praat szoftverrel (Boersma–Weenink 2014) annotáltam hang- és szakaszszinten. A magánhangzók határait a második formáns kezdetéhez és végéhez igazítottam (Machač–Skarnitzl 2009). Az artikulációs tempót mondatokra számoltam (szótag/s értékekben kifejezve).

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy az izgága hörcsög esetében gyorsabb az artikulációs tempó és rövidebbek a szünetek (a kontroll kondícióhoz képest).